

แนวทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาความพอเพียงของนักเรียน

วันที่รับบทความ : 03/06/62
วันแก้ไขบทความ : 29/04/63
วันตอบรับบทความ : 15/06/63

สิริพร บุญพา¹
ธารินทร์ รสานนท์²
โกศล มีคุณ³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความพอเพียง และปัจจัยเชิงสาเหตุของความพอเพียงของนักเรียนวัยรุ่น ซึ่งเนื้อหาได้กล่าวถึงแนวคิดความพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานเพื่อการศึกษาและพัฒนาความพอเพียงของนักเรียน และยังได้เสนอรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการศึกษา รวมทั้งการระบุตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุของความพอเพียงของนักเรียน ประเด็นที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการศึกษาในการพัฒนานักเรียนให้มีลักษณะทางจิตใจหรือพฤติกรรมพอเพียง โดยได้มีการศึกษาปัจจัยที่คาดว่าจะเป็สาเหตุที่สำคัญของความพอเพียงของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

คำสำคัญ ความพอเพียง การพัฒนานักเรียน ปัจจัยเชิงสาเหตุ

¹ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา E-mail: s.boonpha@gmail.com

² อาจารย์ ดร.วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

³ รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

Study guidelines for The Sufficiency Development for Students

received : 03/06/62

revised : 29/04/63

accepted: 15/06/63

Siriphorn Boonpha¹

Tharin Rasanond²

Kosol Meekun³

Abstract

This article is intended to present the essence of sufficiency and the causal factors of sufficiency of teenage students. The content discusses the concept of sufficiency according to the principles of King Rama IX, basic concepts and theories for education and development of students' sufficiency, and also propose the model of interactionism, ethical trees theory which is the foundation for education, including Identifying the causal factors of student sufficiency. Issues that are fundamental to education in developing students to have psychological or behavioral characteristics of sufficiency are studied by factors expected to be important causes of the sufficiency of the target students.

Keywords: Sufficiency, Development for Students, Causal factors

¹ Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, University of Phayao E-mail: s.boonpha@gmail.com

² Dr., Educational Administration, College of Management, University of Phayao

³ Associate Professor Dr., Educational Administration, College of Management, University of Phayao

บทนำ

ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาและเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ ซึ่งมีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติเพื่อพัฒนาประเทศ โดยมีหลักการสำคัญคือ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และเป้าหมายหลักคือให้คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ และพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม เป็นพลเมืองต้นรู้ สามารถปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนร่วม มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตที่พอเพียงมีความเป็นไทย จะเห็นได้จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560, หน้า 4, 20) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (เรื่องยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580, ราชกิจจานุเบกษา, 2561, หน้า 4) ขณะที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 โดยยึดเป็นหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อให้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางดำรงชีวิตและเป็นหลักปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างพอเพียง เท่าทันและเป็นสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า จ 77-79)

ในการพัฒนาคนในสังคมให้มีความพอเพียงต้องเริ่มที่เยาวชน เยาวชนที่ควรได้รับการปลูกฝังเสริมสร้าง และพัฒนาในเรื่องความพอเพียง ถ้าพิจารณาตามทฤษฎีพัฒนาการทางจิตของอีริกสัน (ดวงเดือน พันธุมนานิน, 2541, หน้า 3-4) ตรงกับเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ขั้นที่ 4 คือ ความขยันขันแข็ง-การมีปมด้อย (Industriousness -Inferiority) ช่วงวัยดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจค่อนข้างสูง รู้จักทำงานพยายามทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ จึงเป็นช่วงที่สำคัญที่จะต้องปรับตัวเพื่อเตรียมตัวที่จะดำเนินชีวิตแบบผู้ใหญ่ในสังคมในวันข้างหน้า

จะเห็นว่า การพัฒนาความพอเพียงนั้นเหมาะสมที่จะทำได้ตั้งแต่เป็นวัยรุ่นหรือเยาวชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาไปสู่การเป็นประชากรคุณภาพของประเทศ การพัฒนาบุคคลไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางจิตใจหรือพฤติกรรม จะประสบความสำเร็จได้ต้องมียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับจิตลักษณะหรือ พฤติกรรมนั้น ๆ จะต้องทราบปัจจัยเชิงสาเหตุของจิตลักษณะและพฤติกรรมดังกล่าว และอาจรวมถึงการมีนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาด้วย บทความนี้มุ่งนำเสนอสาระเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี ความพอเพียง และปัจจัยที่คาดว่าจะสาเหตุของความพอเพียงของนักเรียนวัยรุ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการศึกษา และพัฒนาความพอเพียงของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว

ความพอเพียง : ลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรม

ความพอเพียงนั้นเป็นลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลหรือลักษณะทางจิตใจที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมตามมา ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานให้แก่พสกนิกรในโอกาสต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, หน้า 5) ในขณะที่สุเมธ ตันติเวชกุล (2559, หน้า 284-287) อธิบายถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Relative Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียวเพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

จะเห็นว่าความพอเพียงในทัศนะขององค์การที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ เน้นที่ลักษณะภายในตัวบุคคลเป็นสำคัญ ขณะที่สภาพแวดล้อมภายนอกตัวบุคคลก็มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความพอเพียงของบุคคลด้วย

อย่างไรก็ตาม ลักษณะความพอเพียงของนักเรียนซึ่งเป็นวัยศึกษาเล่าเรียนที่สำคัญ คือ จิตลักษณะพอเพียงและพฤติกรรมพอเพียง ในการศึกษาและพัฒนานักเรียนเกี่ยวกับความพอเพียงจึงต้องมุ่งเป้าไปที่จิตลักษณะและพฤติกรรมดังกล่าว การพัฒนาของลักษณะดังกล่าวอาจพัฒนาโดยตรงหรือสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุร่วมกับการพัฒนาโดยตรง ลักษณะความพอเพียงของนักเรียน

จิตลักษณะพอเพียงของเยาวชน จากการวิเคราะห์ของนักพฤติกรรมศาสตร์ โดยดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2552, หน้า 134-135) ได้อธิบายว่าเป็นลักษณะทางจิตใจที่น่าปรารถนา มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การไม่คิดเบียดเบียนตนเอง เป็นการคิดที่จะไม่กระทำให้ตนเกิดความเสียหายแก่ตนเองทาง ด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น 2) การไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น เป็นการคิดที่จะไม่กระทำให้ตนเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นทางด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น และ 3) การตั้งใจพึ่งตนเอง เป็นการคิดที่จะใช้ความสามารถและความพยายามของตนในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ ให้ได้ผลดีด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่คิดพึ่งหรือ ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น หรือ จากภายนอกมากเกินไป

พฤติกรรมพอเพียง จากการอธิบายของสุเมธ ตันติเวชกุล (2559, หน้า 115-118) สุมาลิ สิงห์เกิด (2553, หน้า 4) และณิชา พันธุ์ควนิชัย (2557, หน้า 28) สรุปได้ว่า พฤติกรรมพอเพียงนั้น เป็นการปฏิบัติตนแบบพอเพียงด้วยการยึดความประหยัดค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง ยึดถือประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต มีความพอดีที่ไม่มากไม่น้อยเกินไป และการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีเหตุผลบนพื้นฐานของความถูกต้อง ใช้สิทธิรอบคอบในการตัดสินใจ มีภูมิคุ้มกันที่ดีพร้อมรับเปลี่ยนแปลงทุกสถานการณ์ได้ตลอดเวลา ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2552, หน้า 101-141) ได้อธิบายถึงพฤติกรรมพอเพียงว่ามีความเด่นและเหมาะสมกับเยาวชนซึ่งเป็นนักเรียน 2 ประการ คือ พฤติกรรมการปรับตัว และพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรม จากการศึกษาวรรณกรรมอาจจำแนกพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษาได้เป็น 2 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านการเรียนและพฤติกรรมด้านการดำเนินชีวิต เมื่อพิจารณาถึงความพอเพียงอาจกำหนดสาระสำคัญของพฤติกรรมพอเพียงแต่ละด้านของนักเรียนได้ควรครอบคลุมในองค์ประกอบปรับตัวและการยอมรับนวัตกรรม

แนวคิดและทฤษฎีสำคัญเพื่อการศึกษาและพัฒนาความพอเพียงของนักเรียน

แนวคิดทฤษฎีที่อาจใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและการพัฒนาความพอเพียงให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม มีหลากหลายแนวคิด แต่ในที่นี้จะนำเสนอคือรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) และ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (Moral tree theory) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะและพฤติกรรมพอเพียงของนักเรียนได้

รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) เป็นทฤษฎีที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง โดยใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักเพื่อศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ นักวิชาการที่เป็นผู้นำเสนอ คือ Magnusson & Endler, (1977 อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2550, หน้า 85-77) ให้แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ 4 สาเหตุ คือ 1) สาเหตุสถานการณ์ (Situational factors) เป็นสาเหตุที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล 2) จิตลักษณะเดิม เป็นสาเหตุภายในตัวบุคคล (Psychological traits) เช่น ความเชื่ออำนาจในตน เหตุผลเชิงจริยธรรม 3) ร่วมระหว่างจิตลักษณะกับสถานการณ์ ที่เรียกว่า ปฏิสัมพันธ์แบบกลไก (Mechanical interaction) โดยมีจิตลักษณะเดิมมีบทบาทร่วมกับตัวแปรทางสถานการณ์ และ 4) จิตลักษณะ

ตามสถานการณ์ หรือ เรียกว่าปฏิสัมพันธ์แบบในตน (Organismic Interaction) เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิมของบุคคลกับสถานการณ์ที่บุคคลนั้นกำลังเผชิญอยู่ทำให้เกิดจิตลักษณะตามสถานการณ์ เช่น ความเชื่ออำนาจในตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือทัศนคติต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีที่เสนอโดยดวงเดือน พันธุมนาวิน (2559, หน้า 30-35) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษากันอย่างกว้างขวาง ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแสดงสาเหตุทางจิตใจที่สำคัญของพฤติกรรมที่น่าประหลาดของคนไทย ซึ่งรูปของต้นไม้ แบ่งเป็น 3 ส่วน 1) รากต้นไม้มี 3 รากใหญ่ เป็นจิตลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ สถิติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต 2) เป็นส่วนลำต้น เป็นจิตลักษณะ 5 ประการคือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน เหตุผลเชิงจริยธรรม และ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม 3) เป็นส่วนที่เป็นดอกและผลแสดงพฤติกรรมที่น่าประหลาดของคนดี เก่ง มีความสุข

การกำหนดปัจจัยเชิงสาเหตุของการศึกษาและพัฒนาความพอเพียงของนักเรียน

ในการศึกษาความพอเพียงของนักเรียน เมื่อพิจารณาแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) กับทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเป็นพื้นฐานร่วมกันสามารถกำหนดลักษณะ (ตัวแปร) ต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุได้ และจากการประมวลเอกสารได้พบตัวแปรที่น่าจะเกี่ยวข้องกับความพอเพียงของนักเรียน ดังต่อไปนี้

ปัจจัยกลุ่มที่หนึ่ง กลุ่มลักษณะสถานการณ์กับความพอเพียงของนักเรียน ในกลุ่มนี้พบว่าปัจจัยที่สำคัญ คือ การรับรู้การปฏิบัติอย่างพอเพียงของผู้บริหารและครู การได้รับการสนับสนุนทางสังคมให้พอเพียง และ บรรยากาศโรงเรียนแบบพอเพียง สำคัญสำคัญ คือ

1) การรับรู้การปฏิบัติอย่างพอเพียงของผู้บริหารและครูกับความพอเพียงของนักเรียน ตามหลักทฤษฎีการเรียนรู้โดยมีตัวแบบของ Bandura (1986, pp. 399-401) พฤติกรรมของบุคคลอาจเกิดจากการเลียนแบบ พฤติกรรมผู้อื่นที่เขาได้สังเกตหรือรับรู้ เมื่อพิจารณาตามหลักทฤษฎีดังกล่าวจะเห็นว่า การรับรู้ของนักเรียนต่อการปฏิบัติอย่างพอเพียงของผู้บริหารและครูอาจมีอิทธิพลให้เกิดการเลียนแบบในนักเรียนได้

งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ตัวแบบหรือการเลียนแบบพฤติกรรมต่าง ๆ ของเยาวชน เช่น วีรชัย คำธ (2558, หน้า 57-66) พบว่า ผู้ที่มีการเห็นแบบอย่างจากบุคคลรอบข้างดีมาก มีจิตสาธารณะการเคารพสิทธิผู้อื่นมาก ภาวนา ประมนต์ (2555, หน้า 97) พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่เข้ารับการสอนเสริมมากและมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงคือผู้ที่มีแบบอย่างที่ดีมาก ในด้านพฤติกรรมที่เป็นด้านลบก็มีผลวิจัย เช่น นิภาวรรณ หมีทอง (2551, บทคัดย่อ) ที่พบว่านักศึกษาอาชีวศึกษาที่เป็นเพศหญิงในเขตกรุงเทพมหานครที่มีพฤติกรรมสูบบุหรี่รายงานว่าได้รับอิทธิพลของตัวแบบด้านการสูบบุหรี่จากบิดามารดาและเพื่อนมากกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่

2) การได้รับการสนับสนุนทางสังคมให้พอเพียงกับความพอเพียงของนักเรียน ดังที่ พันธุมนาวิน (Bhanthumnavin, 2000, pp. 155-166) อรพินทร์ ชูชม สุภาพร ธนะชานนท์ และทัศนากฎดี (2554, หน้า 35-36) ได้อธิบายถึงการได้รับการสนับสนุนทางสังคมไว้ว่า เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคนในแต่ละสถานการณ์ โดยมีผู้ให้การสนับสนุน 3 ด้าน คือ 1) การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ 2) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร และ 3) การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากร งบประมาณ และแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับอ้อมเดือน สดมณี, ดุษฎี โยเหลา, ประทีป จินฉี, สุภาพร ธนะชานนท์, และปัทมา เกตุอำ (2553, หน้า 5)

งานวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมของนักเรียน กับพฤติกรรมในด้านบวก เช่น นิศากร สนามเขต (2550, หน้า 195) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมจากครู มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การปฏิเสธอิทธิพลเพื่อนด้านที่ไม่ดีได้ อรพินทร์ ชูชม, สุภาพร ธนะชานนท์ และทัศนากฎดี (2554, หน้า 63-64) ศึกษาเยาวชน พบว่า ความสัมพันธ์กับบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว

สัมพันธ์ทางบวกกับภูมิคุ้มกันทางจิต อีรพงศ์ บำเพ็ญทาน (2558, หน้า 88) พบว่านักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนการเรียนดนตรีจากผู้ปกครองสูงเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียนดนตรีมาก วัชร ประทาน (2556, หน้า 84-85) พบว่าการสนับสนุนจากผู้ปกครอง มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองทางวิชาการ และส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมตั้งใจเรียนของนักเรียน ม.4 ถ้านักเรียนมีการสนับสนุนจากผู้ปกครองสูง จะทำให้นักเรียนมีการรับรู้ความสามารถของตนเองทางวิชาการสูงขึ้นตามไปด้วย

จากงานวิจัยดังกล่าว ทำให้พบหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมด้านดีของเยาวชน จึงคาดว่า การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ครู เพื่อน มีความสัมพันธ์กับความพอเพียงของนักเรียน

3) บรรยากาศโรงเรียนแบบพอเพียงกับความพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมตามที่ Hoy and Miskel (1996, p. 141) ได้อธิบายถึง บรรยากาศโรงเรียนว่า มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในองค์การ

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าบรรยากาศโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของนักเรียน หรือสมาชิกในโรงเรียน เช่น ภัทรสิริณ เสวตไวยาราม (2549, หน้า 70-71) ศึกษา นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 พบว่า ลักษณะทางกายภาพทางการเรียนที่ดีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเรียนที่เหมาะสม สุพัตรา ผลรัตน์ไพบูลย์ (2550, บทคัดย่อ) พบว่า ลักษณะทางกายภาพทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน และ ณัฐพล แยมสะอาด (2551, หน้า 90) ศึกษา นักเรียน ม.3 พบว่า บรรยากาศทางการเรียนส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมการเรียนและส่งผลทางอ้อมโดยผ่านทางแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และลักษณะมุ่งอนาคต

จากงานวิจัยดังกล่าว ทำให้พบหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศโรงเรียนกับพฤติกรรมของนักเรียน จึงคาดว่าบรรยากาศโรงเรียนแบบพอเพียงมีความสัมพันธ์กับความพอเพียงของนักเรียน และจากการศึกษาปัจจัยกลุ่มสถานการณ์ ชี้ให้เห็นว่า หากนักเรียนที่ได้สัมผัส หรือ รับประสบการณ์ เช่น การรับรู้การปฏิบัติอย่างพอเพียงของผู้บริหารและครู การได้รับการสนับสนุนทางสังคมให้พอเพียง และบรรยากาศโรงเรียนแบบพอเพียง เป็นไปได้ว่าปัจจัยดังกล่าวจะร่วมกันอธิบายจิตลักษณะและพฤติกรรมพอเพียงได้อย่างชัดเจน

ปัจจัยกลุ่มที่สอง กลุ่มจิตลักษณะเดิมกับความพอเพียงของนักเรียน

จิตลักษณะในกลุ่มจิตลักษณะเดิมที่น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับความพอเพียง (จิต-พฤติกรรม) ของนักเรียนเด่นชัด ได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

1. ความเชื่ออำนาจในตนกับความพอเพียงของนักเรียน อนันต์ แยมเอียน (2551, หน้า 45) ได้อธิบายถึงความเชื่ออำนาจในตนว่า เป็นลักษณะทางจิตใจที่ได้เรียนรู้สภาพรอบตัวที่มีคุณและโทษเกิดขึ้นกับตน โดยสามารถรู้สาเหตุของผลต่าง ๆ สามารถควบคุมหรือจัดการที่สาเหตุได้ เพื่อให้เกิดผลที่ต้องการนั้นได้จริง เป็นการกระทำที่เกิดจากความพยายามของตนเองมิได้เกิดจาก โชคเคราะห์ หรือ ความบังเอิญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเชื่ออำนาจในตนของ รอตเตอร์ (Rotter, 1966, p. 609) ที่ว่า เป็นความเชื่อว่าตนเองมีความสามารถในการทำนายความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุกับผล และสามารถควบคุมผลของสาเหตุเหล่านั้นได้ ความเชื่ออำนาจในตนเป็นความเชื่อของบุคคลที่เชื่อว่าผลดีหรือผลเสียต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง มีสาเหตุที่สำคัญมาจากการกระทำของตนเอง

งานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าความเชื่ออำนาจในตนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมต่าง ๆ ของเยาวชน เช่น นิศานกร สนามเขต (2550, หน้า 188-189) พบว่า นักเรียนมัธยมปลายที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรม

การป้องกันเพื่อนจากสิ่งที่ไม่ดีมาก ฮีรพงศ์ บำเพ็ญทาน (2558, หน้า 92) พบว่า นักเรียนมัธยมปลายที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูงเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียนดนตรี ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีลักษณะอื่น ๆ และแสงเดือน เสาะสูงเนิน (2559, หน้า 44-45) พบว่า นักเรียนมัธยมปลายที่มีความเชื่ออำนาจในตนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่าย และพฤติกรรมฉลาดเลือกกิน

จากงานวิจัยดังกล่าว ทำให้พบหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมด้านดีของเยาวชน จึงคาดว่าความเชื่ออำนาจในตนมีความสัมพันธ์กับความพอเพียงของนักเรียน

2. ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนกับความพอเพียงของนักเรียน ดวงเดือน พันธุนาวัน(2559, หน้า 4-6) และบุญรับ ศักดิ์มณี (2532, หน้า 7-8) ได้อธิบายถึงลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนว่าเป็นลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่แสดงถึงการคิดแบบคาดการณ์ไกล การยอมรับว่าผลต่าง ๆ อาจเกิดกับตนได้เหมือนเกิดขึ้นกับผู้อื่น มองเห็นผลดีที่ต้องรอคอย และสามารถจัดการควบคุมพฤติกรรมของตนและสภาพแวดล้อมอย่างเป็นขั้นตอน ต่อเนื่องระยะหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนของ De Volder & Lense (1982, pp. 566-571) ว่าเป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่สามารถอดได้รอได้ และเล็งเห็นว่าสิ่งที่ตนทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลต่อตนเองและผู้อื่นในอนาคต

งานวิจัยที่ชี้ให้เห็นลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของเยาวชน เช่น จิตติพร ไวรโรจน์วิทยาการ (2551, หน้า 140-141) พบว่า นักเรียนมัธยมต้นที่มีลักษณะมุ่งอนาคตมากเป็นผู้มีพฤติกรรมการออมมาก พระมหาจิรภัทธร ตรีโย มะสุใส (2554, หน้า 119) พบว่า นักเรียนมัธยมต้นที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง มีพฤติกรรมการเรียนรู้ควบคุมคุณธรรมของนักเรียนมาก และวีรชัย คำธ (2558, หน้า 57-66) ที่ศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี พบว่า ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก มีจิตสาธารณะการใช้สาธารณะสมบัติมากและมีจิตสาธารณะการถือเงินเป็นหน้าที่มาก

จากงานวิจัยดังกล่าว ทำให้พบหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนกับพฤติกรรมด้านดีของเยาวชน จึงคาดว่าลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมีความสัมพันธ์กับความพอเพียงของนักเรียน และจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของปัจจัยกลุ่มจิตลักษณะเดิม แสดงให้เห็นว่า หากนักเรียนที่ได้รับการปลูกฝังหรือฝึกฝน เช่น ความเชื่ออำนาจในตน และ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นไปได้ว่าปัจจัยดังกล่าวจะร่วมกันอธิบายจิตลักษณะและพฤติกรรมพอเพียงได้อย่างชัดเจน

ปัจจัยกลุ่มที่สาม กลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์กับความพอเพียงของนักเรียน

จากการประมวลเอกสารพบจิตลักษณะตามสถานการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับความพอเพียง (จิต-พฤติกรรม) ของนักเรียนเด่นชัดอย่างน้อย 3 ประการ คือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพอเพียง ทศนคติต่อความพอเพียง และการมีวินัยในตนในการปฏิบัติอย่างพอเพียง

1. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอเพียงของนักเรียน สุรัตน์ จีฟู (2557, หน้า 23) ได้อธิบายความรู้ ความเข้าใจว่า เป็นความสามารถในการจำและเข้าใจรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ที่บุคคลได้สะสมไว้และถ่ายทอด ต่อกัน และสามารถแปลความ ตีความ ขยายความ หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ซึ่ง Bloom (1975; p. 65) ได้แบ่งพฤติกรรมโครงสร้างด้านความรู้ ออก 6 ระดับ คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และ การประเมินผล และทรงศนันท์ ชินศิริพันธ์ (2555, หน้า 46) ได้อธิบายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอเพียงว่า หมายถึง สิ่งที่สะสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน หรือประสบการณ์ เกี่ยวกับความพอเพียง และความเข้าใจเกี่ยวกับความพอเพียง การระลึกถึงข้อเท็จจริง การตีความ แปลความ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงคุณค่าของความพอเพียง

งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอเพียงกับพฤติกรรม

ต่าง ๆ ของเยาวชน เช่น จิตติพร ไวรโจน์วิทยาการ (2551, หน้า 139-140) พบว่านักเรียนมัธยมต้นที่มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และพฤติกรรมสนับสนุนให้เพื่อนปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ขณะที่ กิ่งอ้อ มะลินิล (2552, หน้า 153-154) พบว่านักเรียนมัธยมต้นที่มีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมกระหายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกระหายเวลาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการประหยัดเวลาและการประหยัดค่าใช้จ่าย และเจษฎา สาระ (2554, หน้า 5) ศึกษาหมอดินอาสาในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลต่อการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

จากงานวิจัยดังกล่าวมา ทำให้พบหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอเพียงกับพฤติกรรมของเยาวชน จึงคาดว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอเพียงมีความสัมพันธ์กับความพอเพียงของนักเรียน

2. ทศนคติต่อความพอเพียงของนักเรียน เกี่ยวกับทศนคติ ดวงเดือน พันธมนาวิน (2531, หน้า 62-81) ได้อธิบายว่า เป็นจิตลักษณะของบุคคลที่เกิดจากความรู้สึกเชิงประเมินค่าต่อสิ่งใด ๆ ว่ามีประโยชน์หรือโทษมากน้อยเพียงใด เมื่อเกิดความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้น บุคคลนั้นก็มีความพร้อมที่จะกระทำต่อสิ่งนั้นตามความชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้นของตน ทศนคติ มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ความรู้เชิงประเมินค่า 2) ความรู้สึกพอใจ 3) ด้านความพร้อมกระทำพฤติกรรม เกี่ยวกับความพอเพียง กิ่งอ้อ มะลินิล (2552, หน้า 49) ทรรศนันท์ ชินศิริพันธุ์ (2555, หน้า 57) และอนันต์ แยมเยื่อน (2559, หน้า 97) อธิบายถึงทศนคติที่ดีต่อความพอเพียง สรุปได้ว่าเป็นลักษณะทางจิตใจที่นักเรียนรับรู้ถึงความพอเพียง มีความรู้สึกพึงพอใจในการที่จะปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยการตระหนักเห็นโทษหรือประโยชน์ในด้านต่าง ๆ และพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมตามความรู้เชิงประเมินค่าของตนเอง

งานวิจัยที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างทศนคติกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของเยาวชน เช่น จิตติพร ไวรโจน์วิทยาการ (2551, หน้า 139-140) พบว่านักเรียนมัธยมต้นที่มีทศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ขณะที่ ทรรศนันท์ ชินศิริพันธุ์ (2555, หน้า 158) พบว่านักเรียน ม.3 ที่มีทศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ และอนันต์ แยมเยื่อน (2559, หน้า 100-102) พบว่า เยาวชนที่มีทศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมกระหายเวลาดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมรักษาสสิ่งแวดล้อมมาก

จากงานวิจัยดังกล่าว ทำให้พบหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างทศนคติต่อความพอเพียงกับพฤติกรรมของเยาวชน จึงคาดว่าทศนคติต่อความพอเพียงมีความสัมพันธ์กับความพอเพียงของนักเรียน

3. การมีวินัยในตนในการปฏิบัติอย่างพอเพียงกับความพอเพียงของนักเรียน การมีวินัยในตนมีชื่อเรียกหลายลักษณะ เช่น การควบคุม การจัดการตนเอง การจัดระเบียบตน การควบคุมตน บทความนี้กล่าวในลักษณะของการมีวินัยในตน โดยดวงเดือน พันธมนาวิน (2538, หน้า 59) และบุญชม ศรีสะอาด (2555, หน้า 3) อธิบายถึงวินัยในตนเอง ในลักษณะเดียวกันว่าเป็นความสามารถในการให้รางวัลตนเองเมื่อตนทำดีและลงโทษเมื่อทำชั่วความสามารถในการควบคุมตนเอง หรือ ความสามารถยับยั้งในการเป็นตัวของตัวเอง และความเป็นเอกเทศทางจริยธรรม การที่วัยรุ่นมีวินัยในตนในการปฏิบัติอย่างพอเพียงนั้น จะทำให้พวกเขามีความสามารถในการควบคุมตนเองด้านจิตใจและพฤติกรรมความพอเพียง ด้วยความสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและมีคุณค่า เป็นการกระทำที่ไม่เกิดความยุ่งยากแก่ตนเอง หรือคนอื่นในอนาคต ส่งผลให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและบุคคลอื่น

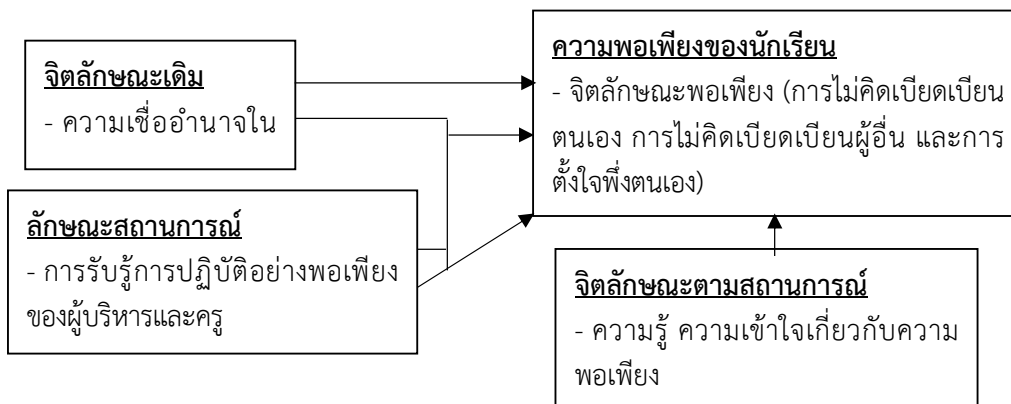
งานวิจัยที่ชี้ให้เห็นวินัยในตนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมต่าง ๆ ของเยาวชน เช่น วิไลลักษณ์ ทองคำบรรจง (2553, หน้า 111) พบว่า นักเรียนมัธยมต้นที่มีการควบคุมตนสูงมากส่งผลในการมีพฤติกรรมติดเกมส์

ออนไลน์และสนทนาออนไลน์น้อยลง และพฤติกรรมเรียนที่เหมาะสม ลลิตภัทร เจริญรัฐ (2555, หน้า 103) พบว่า นักเรียนมัธยมปลายที่มีการควบคุมตนสูงมีความสัมพันธ์ทางบวกของพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญา และอรรถพร พงศ์ประยูร (2559, หน้า 147-148) พบว่านักเรียนมัธยมปลายที่มีการควบคุมตนสูงเป็นผู้ที่มีการเรียนรู้แบบนักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์มาก

จากงานวิจัยดังกล่าว ทำให้พบหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างการมีวินัยในตนกับพฤติกรรมสำคัญต่าง ๆ ของเยาวชน จึงคาดว่า การมีวินัยในตนในการปฏิบัติอย่างพอเพียงมีความสัมพันธ์กับความพอเพียงของนักเรียน และจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์แสดงให้เห็นว่า หากนักเรียนที่ได้รับการปลูกฝังหรือฝึกฝน เช่น ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพอเพียง ทศนคติต่อความพอเพียง และการมีวินัยในตนในการปฏิบัติอย่างพอเพียง เป็นไปได้ว่าปัจจัยดังกล่าวจะร่วมกันอธิบายจิตลักษณะและพฤติกรรมพอเพียงได้อย่างชัดเจน

ความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงเหตุและผลของความพอเพียงของนักเรียน

ความพอเพียงของนักเรียนที่กล่าวไว้ในที่นี้ มี ลักษณะ คือ 1) จิตลักษณะพอเพียงมี 3 องค์ประกอบ คือ การไม่คิดเบียดเบียนตนเอง การไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น และการตั้งใจพึ่งตนเอง 2) พฤติกรรมพอเพียงใน 2 ด้าน คือ พฤติกรรมพอเพียงด้านการเรียน และพฤติกรรมพอเพียงด้านการดำเนินชีวิต และมีองค์ประกอบ ได้แก่ การปรับตัว และการยอมรับนวัตกรรม และในการศึกษาความพอเพียงของนักเรียนนี้ อาจกำหนดให้ตัวแปรจิตลักษณะ และ พฤติกรรมพอเพียงเป็นตัวแปรผล (ตัวแปรตาม) ขณะที่ตัวแปรปัจจัยกลุ่มต่าง ๆ ดังที่ได้คัดสรรจากการประมวลเอกสาร ซึ่งเป็นตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุ โดยมีกรอบแนวคิดของการศึกษาและการพัฒนาตามทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด ความสัมพันธ์ปัจจัยเชิงสาเหตุของความพอเพียงของนักเรียน

สรุป

บทความนี้ได้เสนอแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความพอเพียง เชื่อมโยงถึงจิตลักษณะและพฤติกรรมพอเพียง ของนักเรียน ในแนวทางของการศึกษาและจิตพฤติกรรมศาสตร์ ได้รายงานการประมวลเอกสารและการคิด สรรสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุของความพอเพียงของนักเรียน จนได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษา พัฒนาความพอเพียงของนักเรียน การศึกษาวิจัยตามกรอบแนวคิดดังกล่าว เป็นการศึกษาเพื่อตรวจสอบความ เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุ โดยวิธีการศึกษาความสัมพันธ์เปรียบเทียบ ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรืออธิบาย จิตลักษณะ พฤติกรรมพอเพียงของนักเรียน จากนั้นนำผลไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือทำการศึกษาวิจัย เชิงทดลอง สร้างปัจจัยเชิงสาเหตุดังกล่าวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิ่งอ้อ มะลินิล. (2552). ปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการประหยัดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ปรินญาณิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิตติพร ไวโรจน์วิทยาการ. (2551). ปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เจษฎา สาระ. (2558). การนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ของหมอดินอาสาในจังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รัชใช้สังคม. 18(1), หน้า 5-14.
- ณัฐพล แยมสะอาด. (2551). การศึกษาตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา 2 กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณิชา พันธุ์ควนิชัย. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 40. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและการประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวัน. (2531). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทย: การวิจัยและประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2538). พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1 พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- . (2541). ตำราขั้นสูง ทฤษฎี การวัดและงานวิจัยเอกลักษณ์แห่งไอ้คนไทยและเทศ. กรุงเทพมหานคร: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- . (2559). สี่ทศวรรษทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา.
- . (2550). รูปแบบทฤษฎีสัมพันธ์นิยม (Interactionism model) และแนวทางการตั้งสมมติฐาน ในการวิจัยสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ในประเทศไทย. วารสารพัฒนาสังคม. 9(1); หน้า 85-117.
- . (2559) ความเชื่ออำนาจในตน : การวัด ความสำคัญ และการเปลี่ยนแปลง. วารสารพัฒนาสังคม. 8(2); หน้า 107-141.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. (2552). จิตพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. เอกสารประกอบการบรรยายในการสัมมนานักพัฒนา. ใน “โครงการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพหุดัชนีทางจิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. (หน้า 104-160). จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- กรุฑมพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.). การประชุมวิชาการ
- ทรงสนันท์ ชินศิริพันธุ์. (2555). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสถานศึกษาพอเพียงแบบอย่าง. ปรินญาณิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรพงศ์ บำเพ็ญทาน. (2558). สถานการณ์ทางสังคมและจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียน ดนตรีของนักเรียนวิชาเอกดนตรีระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. ปรินญาณิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิภาวรรณ หมืทอง. (2551). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาอาชีวศึกษาหญิงในเขตกรุงเทพ. ปรินญาณิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิศกร สนามเขต. (2550). การมีภูมิคุ้มกันภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2555). วินัยในตนเองและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง. วารสารการวัดผลการศึกษา. 17(1), หน้า 3-15.
- บุญรับ คักดีมณี. (2532). การเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการ. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาดุขุภักดีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหาจิรตถกร อริโย (มะสุใส). (2554). ปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ควบคู่คุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ภัทรสิริณี เสวตไอยาราม. (2549). องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภาวนา ประมนต์. (2555). ปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมวางแผนชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการแนะแนว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580). (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1-61
- วัชร ประทาน. (2556). การพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงเหตุและการวิเคราะห์อิทธิพลส่งผ่านการรับรู้ความสามารถของตนเองทางวิชาการต่อพฤติกรรมตั้งใจเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนในเครือข่าย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ลลิตภัทร เจริญรัฐ. (2555). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ด้วยวิธีการวิเคราะห์กลุ่มพหุ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิไลลักษณ์ ทองคำบรรจง. (2553). ปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมติดอินเทอร์เน็ตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ช่วงชั้นที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร. ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีรชัย คำธ. (2558). ปัจจัยเชิงบูรณาการตามประสบการณ์และลักษณะทางจิตที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รัชใช้สังคม. 18 (1), หน้า 57-66.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ดอกป๊าย.
- _____. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สุพัตรา ผลรัตนไพบูลย์ (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสุราษฎร์พิทยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมาลี สิงห์เกิด. (2553). ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมเขต 2. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุเมธ ต้นติเวชกุล. (2559). ใต้เบื้องพระยุคลบาท. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สุรัตน์ จีฟู. (2557). ทศนคติของนักเรียนต่อการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้:กรณีศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนธีรภานท์บ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- แสงเดือน เสาะสูงเนิน. (2559). ปัจจัยเชิงสาเหตุทางจิตสังคมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อนันต์ แยมเย็น. (2551). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีมารยาททางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2559). ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการทางจิตพอเพียง จิตลักษณะ สถานการณ์ และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อมของเยาวชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. 5(2); หน้า 92-104.

- อรพรรณ พงศ์ประยูร. (2559). **สถานการณ์ในการเรียนและลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบ นักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนวิทยาศาสตร์ของรัฐ และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป**. ปรินซ์ตันนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรม ศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรพินท์ ชูชม, สุภาพร ณะชานนท์, และทัศนาก ทอภักดี (2554). **ปัจจัยเชิงเหตุและผลของภูมิคุ้มกันทางจิต ของเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อ้อมเดือน สดมณี, ดุษฎี โยเหลา, ประทีป จินฉี, สุภาพร ณะชานนท์, และปัทมา เกตุอำ. (2553). **ปัจจัยเชิง บุรณาการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมของแกนนำชุมชนในภาคกลาง: การศึกษาระยะหนึ่ง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Bandura, A. (1986). **Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive View**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bhanthumnavin, D. (2000). Importance of supervisory social support and its implications for HRD in Thailand. **Psychology and Developing Societies: A Journal**. 12 (2), pp. 155 – 167.
- Bloom, B. S. (1975). **Taxonomy of Education Objective Handbook 1: Cognitive Domain**. New York: David Mc Kay company. Incl.
- De Volder, M., & Lens, W. (1982). Academic achievement and future time perspective as a cognitive-motivation concept. **Journal of Personality and Social Psychology**, 42, pp. 566-571.
- Hoy, W.K. & Miskel, C.G. (1996). **Educational Administration: Theory Research, and Practice**. 5th ed. New York: McGraw-Hill.
- Magnusson, D., & Endler, N.S. (1977). **Personality at the Crossroad: Current Issues in Interactionism Psychology**. New Jersey: LEA Publishers.
- Rotter, J.B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external of reinforcement. **Psychological Monographs: General and Applied**. 80 (1), p. 609.